

YÊU CẦU CẤP THIẾT ĐỐI VỚI VIỆC XÂY DỰNG ĐẠO ĐỨC CÁCH MẠNG CỦA ĐẢNG

GS, TS. MẠCH QUANG THẮNG (*)

Tóm tắt: Khi đặt vấn đề tính cấp thiết của việc xây dựng đạo đức cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong bối cảnh hiện nay, tác giả nhìn vào hai khía cạnh: Một là, yêu cầu từ chính nội tại công tác xây dựng Đảng (Đại hội lần thứ XII của Đảng đã bổ sung nội dung “đạo đức” vào tổ hợp xây dựng Đảng, gồm: chính trị, tư tưởng, tổ chức, đạo đức); Hai là, yêu cầu từ chính tình hình thực tế trong Đảng và toàn xã hội hiện nay.

Từ khóa: Đảng Cộng sản Việt Nam; đạo đức cách mạng; xây dựng Đảng

1. Yêu cầu từ chính nội tại công tác xây dựng Đảng

Tất cả các học thuyết và tư tưởng đạo đức thuộc nhiều luồng triết học, tôn giáo khác nhau đều liên quan chặt chẽ với vấn đề giải phóng con người hoặc vấn đề chủ nghĩa nhân đạo. Nội dung chủ yếu thuộc giá trị của chủ nghĩa nhân đạo thường nằm trong cuộc sống của con người, trong đó có các quyền con người. Do vậy, có thể nói, chủ nghĩa nhân đạo là bản chất của mọi hệ thống tư tưởng đạo đức.

Đảng Cộng sản Việt Nam là chính đảng theo học thuyết Mác - Lênin (học thuyết mang bản chất khoa học và cách mạng). Đây là học thuyết nhân đạo, nhân văn về giải phóng con người khỏi mọi áp bức, bất công, để con người thực sự được tự do phát triển toàn diện về nhân cách và

năng lực. Như vậy, công cuộc giải phóng của học thuyết Mác - Lênin mà Đảng Cộng sản Việt Nam tuân theo là sự giải phóng toàn diện và triệt để nhất trong lịch sử loài người. Sự nghiệp vĩ đại này đòi hỏi Đảng Cộng sản Việt Nam phải vững mạnh và trong sạch. Đúng như sự xuất hiện trên vũ đài chính trị của Đảng là phần đầu cho độc lập của Tổ quốc, tự do, hạnh phúc cho đồng bào, ngoài ra Đảng không có mục đích nào khác.

Để làm được điều này, Đảng phải có đạo đức cách mạng. Đó chính là lý do Chủ tịch Hồ Chí Minh, với tư cách là lãnh tụ, người sáng lập và rèn luyện Đảng Cộng sản Việt Nam, luôn chú ý xây dựng đạo đức cách mạng cho Đảng; coi đây là yếu tố không thể thiếu trong quá trình hoạt động. Điều này thể hiện qua rất nhiều bài viết, bài nói của Người, mà súc tích nhất là bài phát biểu trong dịp kỷ niệm 30 năm Ngày thành lập Đảng (03/02/1930 - 03/02/1960): “Đảng ta là đạo đức, là văn minh”⁽¹⁾.

(*) Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Điều này cũng được khẳng định trong quan điểm của Người khi coi đạo đức cách mạng là gốc của sự phát triển. Trong thực tiễn, nhiều người đề cập đến triết lý phát triển ở những góc cạnh khác nhau. Đối với triết lý phát triển được Chủ tịch Hồ Chí Minh thể hiện qua cách tiếp cận với vấn đề đạo đức, một số quan điểm cho rằng, tiếp cận sự phát triển phải là từ “pháp trị”, chứ không theo “đức trị”. Nhưng, trong xã hội hiện đại, “pháp trị” và “đức trị” hầu như quyện chặt nhau. Đề thực hiện tốt luật pháp hay đề làm tốt bất kỳ việc gì thì trước hết vẫn cần đức. Vì vậy, Chủ tịch Hồ Chí Minh, trong tư duy và hành động, luôn kết hợp nhuần nhuyễn “pháp trị” và “đức trị”.

Chủ tịch Hồ Chí Minh thấy rõ vai trò to lớn của đạo đức khi nhìn nhận về V.I.Lênin - người đưa ra những nguyên lý xây dựng đảng kiểu mới của giai cấp vô sản trên cơ sở kế thừa và phát triển những quan điểm của C.Mác và Ph.Ăngghen về đảng của giai cấp công nhân trong khi chủ nghĩa tư bản đã chuyển sang giai đoạn đế quốc chủ nghĩa. Năm 1924, khi V.I.Lênin qua đời, Chủ tịch Hồ Chí Minh viết trong bài *Lênin và các dân tộc phương Đông* đăng ở báo *Le Paria*, số 27 (tháng 7/1924) như sau: “Không phải chỉ thiên tài của Người, mà chính là tình coi khinh sự xa hoa, tình thân yêu lao động, đời tư trong sáng, nếp sống giản dị, tóm lại là đạo đức vĩ đại và cao đẹp của người thầy, đã ảnh hưởng lớn lao tới các dân tộc châu Á và đã khiến cho trái tim của họ hướng về Người, không gì ngăn cản nổi”⁽²⁾. Hơn 30 năm sau, ngày 13/7/1955, Chủ tịch Hồ Chí Minh và Đoàn đại biểu Đảng và Chính phủ Việt Nam sang Liên Xô, đến thăm nơi làm việc của V.I.Lênin trong Điện Kremli (thủ đô Mátxcova), Chủ tịch Hồ Chí Minh đã ghi vào sổ cảm tưởng của Nhà lưu niệm: “Lênin, người thầy dạy vĩ đại của cách mạng vô sản. Cũng là một vị đạo đức rất cao, dạy chúng ta phải thực hiện cần, kiệm, liêm, chính. Tinh thần Lênin muôn đời bất diệt”⁽³⁾. Trong nhiều góc nhìn về V.I.Lênin, thì góc nhìn của Chủ tịch Hồ Chí Minh là thú vị và đặc biệt nhất. Bởi vì, đó là góc nhìn sâu sắc về mặt đạo

đức của một tổ chức chính trị và của một con người cộng sản đứng đầu tổ chức đó.

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, đạo đức của người cách mạng như gốc của cây, ngọn nguồn của sông suối. “Cùng như sông thì có nguồn mới có nước, không có nguồn thì sông cạn. Cây phải có gốc, không có gốc thì cây héo. Người cách mạng phải có đạo đức, không có đạo đức thì dù tài giỏi mấy cũng không lãnh đạo được nhân dân. Vì muốn giải phóng cho dân tộc, giải phóng cho loài người là một công việc to tát, mà tự mình không có đạo đức, không có căn bản, tự mình đã hủ hóa, xấu xa thì còn làm nổi việc gì?”⁽⁴⁾. Đối với người cách mạng, Chủ tịch Hồ Chí Minh quan niệm rằng: “Làm cách mạng để cải tạo xã hội cũ thành xã hội mới là một sự nghiệp rất vẻ vang, nhưng nó cũng là một nhiệm vụ rất nặng nề, một cuộc đấu tranh rất phức tạp, lâu dài, gian khổ. Sức có mạnh mới gánh được nặng và đi được xa. Người cách mạng phải có đạo đức cách mạng làm nền tảng, mới hoàn thành được nhiệm vụ cách mạng vẻ vang”⁽⁵⁾.

Năm 1969, Chủ tịch Hồ Chí Minh viết bài *Nâng cao đạo đức cách mạng, quét sạch chủ nghĩa cá nhân* nhân dịp kỷ niệm 39 năm Ngày thành lập Đảng để giáo dục cán bộ, đảng viên. Và trong *Di chúc*, Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: “Mỗi đảng viên và cán bộ phải thật sự thấm nhuần đạo đức cách mạng, thật sự cần kiệm liêm chính, chí công vô tư. Phải giữ gìn Đảng ta thật trong sạch, phải xứng đáng là người lãnh đạo, là người đầy tớ thật trung thành của nhân dân... Đoàn viên và thanh niên ta nói chung là tốt, mọi việc đều hăng hái xung phong, không ngại khó khăn, có chí tiến thủ. Đảng cần phải chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho họ, đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng chủ nghĩa xã hội vừa “hồng” vừa “chuyên”⁽⁶⁾.

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn giáo dục cán bộ, đảng viên phải nêu cao đạo đức cách mạng. Người quan niệm, cán bộ, đảng viên của Đảng cũng như bao người khác đều có các mối quan hệ chồng chéo, phong phú và không kém phần phức tạp. Người quy tất cả các mối quan hệ phong phú, đan chéo không kém phần phức tạp

ấy vào ba mối quan hệ chủ yếu: đối với người; đối với việc; đối với mình. Trong buổi Lễ ra mắt Đảng Lao động Việt Nam, tháng 3/1951, Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Đảng Lao động Việt Nam là Đảng của giai cấp công nhân và nhân dân lao động, nghĩa là những người thợ thuyền, dân cấy và lao động trí óc kiên quyết nhất, hăng hái nhất, trong sạch nhất, tận tâm tận lực phụng sự Tổ quốc và nhân dân. Những người má:

- Giàu sang không thể quyến rũ,
- Nghèo khổ không thể chuyển lay,
- Uy lực không thể khuất phục”⁽⁷⁾.

Như vậy, xây dựng Đảng Cộng sản Việt Nam về đạo đức cách mạng thuộc về những chế định nội tại trong sự phát triển của Đảng. Nó là cái cần có, phải có và luôn có, nếu Đảng muốn xứng đáng là đạo đức, là văn minh. Đảng phải xứng đáng là đội tiên phong của giai cấp công nhân, đồng thời là đội tiên phong của nhân dân lao động và của dân tộc Việt Nam; đại biểu trung thành lợi ích của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và của dân tộc. Chính vì vậy, Đại hội lần thứ XII của Đảng đã ghi dấu ấn nhận thức về xây dựng Đảng khi khẳng định “đạo đức” là một trong các mặt của mục tiêu xây dựng Đảng trong những năm tiếp theo của thế kỷ XXI (xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh về chính trị, tư tưởng, tổ chức và đạo đức).

2. Yêu cầu từ chính tình hình thực tế trong Đảng và toàn xã hội hiện nay

Trong xã hội Việt Nam, “môi trường văn hóa còn tồn tại những biểu hiện thiếu lành mạnh”, “đạo đức, lối sống có mặt xuống cấp đáng lo ngại”⁽⁸⁾.

Chủ tịch Hồ Chí Minh quan niệm: “Đảng ta không phải trên trời sa xuống. Nó ở trong xã hội mà ra”⁽⁹⁾; “Đảng ta là một đảng rất to lớn, bao gồm đủ các tầng lớp trong xã hội. Vì vậy, có nhiều tính cách rất trung thành, rất kiên quyết, rất vĩ đại. Song cũng không tránh khỏi những thiếu tục, những tính nết, những khuyết điểm của xã hội bên ngoài, nó lây, ngấm vào trong Đảng”⁽¹⁰⁾.

Trải qua gần 35 năm đổi mới đất nước, cho

đến nay, sự nghiệp đổi mới đã đạt được những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử. Nhìn chung, mọi lĩnh vực đều có sự phát triển, nhất là về kinh tế. Nhưng, thẳng thắn nhìn nhận, kết quả về xây dựng văn hóa, trong đó có đạo đức, chưa tương xứng, thậm chí có không ít những biểu hiện môi trường văn hóa đạo đức bị ô nhiễm. Trong khi đó, các giá trị văn hóa mới xuất hiện trong gần 35 năm qua chưa nhiều; “chưa nhiều” là so với những giá trị của chính nó ở thời kỳ ngay trước khi đổi mới và với việc thực hiện yêu cầu đặt ra một cách có tính chiến lược lâu dài, vừa có tính cương lĩnh hành động trong việc xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam thời kỳ đổi mới, tạo bước ngoặt về tư duy và nhận thức văn hóa mà Nghị quyết số 03-NQ/TW, ngày 16/7/1998 của Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa VIII về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc đã nêu. Nói “chưa nhiều” cũng là theo cấp so sánh với các mặt khác, đặc biệt là so với những giá trị đạt được về kinh tế.

Đại hội lần thứ XII của Đảng đánh giá, so với những thành quả trên lĩnh vực chính trị, kinh tế, quốc phòng, an ninh, đối ngoại, thì thành quả trong lĩnh vực văn hóa chưa tương xứng, chưa đủ tầm mức đề tác động có hiệu quả đến xây dựng con người và môi trường văn hóa lành mạnh. Tệ nạn xã hội và một số loại tội phạm có chiều hướng gia tăng...⁽¹¹⁾. Có thể thấy, những biểu hiện ô nhiễm của môi trường đạo đức trong xã hội nước ta hiện nay tập trung ở những điểm sau:

Một là, tệ nghiện hút và buôn bán ma túy diễn ra nghiêm trọng và có chiều hướng phát triển nhanh trong xã hội Việt Nam. Nghiện hút và buôn bán ma túy tạo ra hệ lụy với bao tệ nạn khác về đạo đức trong xã hội. Việt Nam là một trong những nước có tỷ lệ nghiện hút vào loại cao, nhất là vùng núi phía Bắc cũng như ở nhiều thành phố lớn. Tệ nghiện hút ma túy len lỏi vào từng ngõ ngách địa bàn dân cư, cả miền núi và đô thị. Các đường biên, cửa khẩu trong thời buổi mở cửa tập nập nhưng cũng chứa đựng cả những tội ác của cái “chết trắng” đưa vào. Đảng

chú ý là, Việt Nam có lúc là điểm trung chuyển ma túy quốc tế với số lượng rất lớn. Sự gia tăng của tệ nạn ma túy sẽ làm cho xã hội bị băng hoại về mọi lĩnh vực đời sống tinh thần, nhất là đạo đức, lối sống của con người, trong số đó đáng lo ngại nhất là tầng lớp thanh niên (lực lượng chủ công xây dựng một đất nước phát triển). Đây là chỉ số đo rất nhỏ, đáng báo động về môi trường đạo đức của xã hội Việt Nam hiện đại; đồng thời, là thách thức rất lớn trong yêu cầu làm sạch môi trường đạo đức hiện nay và thời gian tới, vì trước đổi mới, nguy cơ này chưa hiện hữu rõ ràng.

Hai là, vấn đề trật tự, an toàn xã hội cũng ở vào tình trạng "có vấn đề". Việt Nam là đất nước chưa xảy ra những cuộc khủng bố lớn làm nhức nhối xã hội như nhiều nước khác. Đây là điều rất tốt, vì nó tạo điều kiện làm lành mạnh môi trường kinh doanh, đầu tư, nhất là phần nào làm yên tâm cho các nhà đầu tư nước ngoài. Nhưng, sự gia tăng bạo lực ở cả ba không gian: gia đình - nhà trường - xã hội vẫn là điều nhức nhối. Tội phạm, nhất là tội phạm có tổ chức, có chiều hướng tăng. Nhiều giá trị đạo đức truyền thống tốt đẹp của cộng đồng, dân tộc bị băng hoại, lệch chuẩn, méo mó. Danh lợi đang ngự trị trong lối sống của không ít người, từ đó chi dẫn tư duy và hành động sai trái của nhiều người. Điều thiện, điều tốt trong xã hội không phải lúc nào, nơi nào, người nào, tổ chức chính trị - xã hội nào cũng được nhận diện đúng và tôn vinh. Ngược lại, điều ác, điều xấu trong xã hội không phải lúc nào, nơi nào, người nào, tổ chức chính trị - xã hội nào cũng được chỉ rõ và lên án.

Ba là, văn hóa chính trị đang có nhiều biểu hiện suy thoái, nhất là đội ngũ những người công tác trong bộ máy của hệ thống chính trị đất nước.

Môi trường đạo đức của xã hội có những biểu hiện tiêu cực như thế đương nhiên ảnh hưởng không tốt cho Đảng, từng bước lay ngấm vào cơ thể Đảng. Mặt khác, theo chiều ngược lại, chính Đảng, với những biểu hiện tiêu cực trong nội tại cũng tác động ra ngoài xã hội và ảnh hưởng không tốt đối với xã hội. Điều này càng rõ ràng

hơn, bởi vai trò của Đảng được xem là nhân tố quyết định tới sự thành - bại của sự phát triển xã hội, nhất là Đảng ở vào vị thế cầm quyền, với nghĩa là lãnh đạo Nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội trong hệ thống chính trị và rộng ra là lãnh đạo toàn xã hội.

Trong thời kỳ đổi mới, cơ chế mới giúp khơi dậy sự năng động của toàn xã hội trong các lĩnh vực, nhưng Đảng và các tổ chức khác của hệ thống chính trị do Đảng làm hạt nhân lãnh đạo phần nào chưa kiểm soát và khắc chế được những cái ác, cái xấu, tệ nạn xã hội vẫn đang có chiều hướng phát triển. Danh lợi cũng như các dục vọng khác của con người có sức mạnh ma quái cùng với nhiều nguyên nhân khác đã làm hỏng nhiều cán bộ, đảng viên và làm hỏng các chuẩn mực quan hệ ứng xử của con người. Một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên, kể cả một số cán bộ chủ chốt các cấp, yếu kém cả về phẩm chất và năng lực; thiếu tính chiến đấu và tinh thần bảo vệ quan điểm, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, giảm sút lòng tin, phai nhạt lý tưởng. Một số cán bộ, đảng viên có biểu hiện bất mãn, mất lòng tin, nói và làm trái với quan điểm, đường lối của Đảng, vi phạm nguyên tắc tổ chức và hoạt động của Đảng, vi phạm pháp luật của Nhà nước. Bệnh cơ hội, chủ nghĩa cá nhân trong một bộ phận cán bộ, đảng viên có chiều hướng gia tăng. Đó là sự nhức nhối về môi trường đạo đức ở lúc này, lúc khác, chỗ này, chỗ khác.

Năm 1999, tại Hội nghị lần thứ sáu (lần 2) Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa VIII, vấn đề biểu hiện suy thoái trong Đảng lần đầu tiên đã được Trung ương Đảng nêu ra. Đến nay, thời gian để Đảng khắc phục tình hình đó đã hơn 20 năm; nhưng thực tế cho thấy, hiện vẫn còn nhiều biểu hiện nhức nhối đối với đội ngũ đảng viên, cán bộ do tiêu cực ở hầu khắp các lĩnh vực (chính trị, tư tưởng, đời sống, công tác), mà chung quy lại là ở đạo đức: về tư tưởng chính trị, đã có những tiêu cực khi nói và làm trái với nghị quyết của Đảng, cổ xúy cho những luận điểm phản động chống Đảng, chống chế độ chính trị hiện hành; về tổ chức, đã có những

tổ chức làm trái với pháp luật, với Cương lĩnh, Điều lệ của Đảng; về đạo đức, lối sống, đã có nhiều tiêu cực dẫn đến tha hóa mà Đảng đã và tiếp tục xử lý kỷ luật, chính quyền phải xử lý về mặt luật pháp. Trong những năm gần đây, Đảng đã xử lý kỷ luật hơn 70 cán bộ cao cấp, một hiện tượng chưa bao giờ có trong lịch sử 75 năm cầm quyền. Tình trạng tham nhũng, lãng phí, quan liêu đã có lúc đáng báo động. Lối sống sa đọa trở thành điểm nhức nhối trong không ít cán bộ, đảng viên. Các kiểu “chạy” trong công tác cán bộ đã hiện hữu. Quyền lực/chức vụ đi liền với tiền bạc, của cải (danh lợi) là mục tiêu sống của một số cán bộ, đảng viên, kể cả cán bộ chủ chốt ở các cấp, trong bộ máy của hệ thống chính trị. Đảng Cộng sản Việt Nam, tổ chức tiên phong, chiến đấu vì mục tiêu độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội đang bị những tiêu cực làm hoen ố một phần hình ảnh.

Xây dựng Đảng về đạo đức trong môi trường như thế khó khăn hơn rất nhiều. Trong môi trường đó, có khi làm việc tốt thật khó. Trách nhiệm làm trong sạch môi trường đạo đức trong Đảng không phải của riêng ai, mà là của mọi người, của cả hệ thống chính trị, nhưng trước hết, cơ bản nhất là của từng tổ chức đảng và từng cán bộ, đảng viên. Có nhiều cách tiếp cận về xây dựng đạo đức trong Đảng. Đối với tình hình hiện nay, theo tác giả *cần chú trọng những vấn đề* sau:

- Tuân thủ Hiến pháp và pháp luật, đường lối, Cương lĩnh, Điều lệ Đảng. Muốn thế, Đảng phải đề ra những quan điểm, quy tắc, quy định đúng đắn, phù hợp với hoàn cảnh để vừa làm chỗ dựa thể chế hóa thành pháp luật đúng đắn, vừa làm chỉ dẫn hoặc kiểm tra, kiểm soát hành động của Đảng.

- Cán bộ, đảng viên phải thường xuyên tự tu dưỡng, rèn luyện, tự phê bình và phê bình để từng người giữ được đạo đức cách mạng. Đó là quá trình tạo tâm thế tốt để bồi bổ nhân cách, tư cách người cộng sản suốt đời đấu tranh cho cách mạng, Tổ quốc, lợi ích của nhân dân. Đạo đức cách mạng cũng là quá trình tạo ra một cách thường xuyên tinh thần đề cao cái đẹp, cái tốt;

lên án cái xấu, cái ác và khuyến khích mọi người làm việc thiện, nhà nhà làm việc thiện.

- Kết hợp chặt chẽ giữa tự tu dưỡng, tự rèn luyện với sự giáo dục của tổ chức, phải tăng cường công tác kiểm tra, giám sát trong Đảng và ngoài xã hội, làm cho cán bộ, đảng viên không có cơ hội làm việc xấu, làm cho họ không có nhiều điều kiện, bị hút theo vòng danh lợi, dục vọng.

- Tạo ra và làm sạch môi trường đạo đức mới trong xã hội, nơi mà Đảng ra đời, tồn tại và phát triển, nơi mà ở đó, cán bộ, đảng viên ngày đêm sống và hoạt động. Giải quyết đồng bộ tất cả các mặt chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội, làm cho đất nước Việt Nam phát triển nhanh và bền vững, làm cho các tổ chức đảng từ Trung ương đến cơ sở trong sạch, vững mạnh.

Chúng ta không chờ có một môi trường tốt rồi mới xây dựng đạo đức cách mạng, mà đó là quá trình vừa xây, vừa chống, không thụ động. Hơn thế, chỉ số đo sự trong sạch, vững mạnh của Đảng Cộng sản Việt Nam, chỉ số phát triển của đất nước Việt Nam, cần nhìn vào môi trường đạo đức, nơi mà ở đó, mỗi tổ chức đảng và hệ thống chính trị, mỗi con người, cộng đồng, dân tộc đều có cơ hội, điều kiện để tự do phát triển vươn tới chân, thiện, mỹ chứ không chỉ là nhìn vào chỉ số tăng trưởng kinh tế. Đảng của đạo đức, văn minh nghĩa là như thế.

Chú tịch Hồ Chí Minh khi nói về đạo đức cách mạng của con người, đã nhấn mạnh, con người ta phải lấy đạo đức làm căn bản, nếu không như vậy thì chẳng làm nổi việc gì. Suy rộng quan điểm đó vào tổ chức đảng, nếu Đảng Cộng sản Việt Nam không lấy đạo đức cách mạng làm chỗ dựa căn bản thì cũng chẳng làm nổi việc gì.

Trong sự nghiệp cách mạng hiện nay, yêu cầu đặt ra cho Đảng Cộng sản Việt Nam rất cao khi phải lãnh đạo đất nước tiếp tục tiến hành đổi mới để đạt mục tiêu của chủ nghĩa xã hội, xây dựng đất nước Việt Nam dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh. Đây là sự nghiệp

(xem tiếp trang 65)